

หลวงปู่จันทร์ สิริจนฺโท

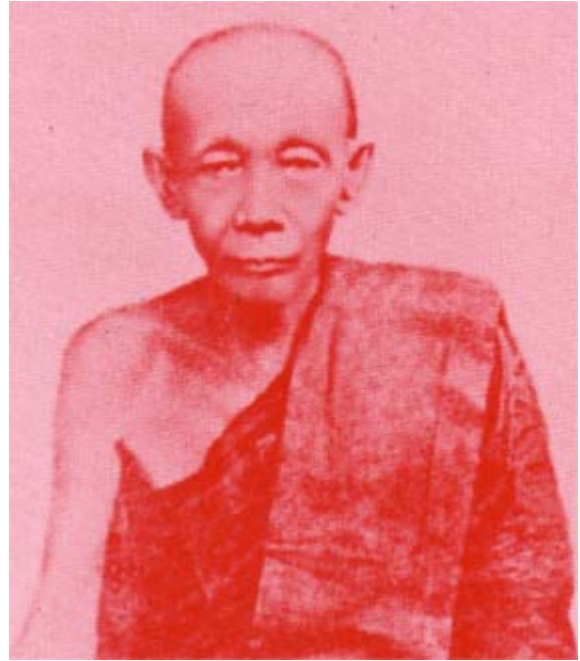
โดย ผู้จัดการออนไลน์ 2 ตุลาคม 2545 16:04 น.

หลวงปู่จันทร์ สิริจนฺโท

วัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

ท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ สิริจนฺโท (จันทร์) รูปนี้ นามสกุล สุขสร เกิดในรัชกาลที่ 4 วันศุกร์ เดือน 4 แรม 10 ค่ำ เวลาประมาณ 5 นาฬิกา ปีมะโรง จุลศักราช 1218 ตรงกับวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2399 เป็นบุตรหัวปีของ หลวงสุโภทสุประการ กรมการเมืองอุบลราชธานี นางสุโภทสุประการ (แก้ว สุขสร) เป็นมารดา ชาติภูมิลำเนาอยู่บ้านหนองไหล อำเภอเมืองฯ จังหวัดอุบลราชธานี



เมื่ออายุได้ 13 ปี บรรพชาเป็นสามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมอยู่ในสำนัก เจ้าอธิการม้าว เทวธุมมี วัดศรีทอง จังหวัดอุบลราชธานี

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรม และปฏิบัติทา

ถึงรัชกาลที่ 5 อายุ 19 ปี ลาสิกขาบทจากสามเณรมาอยู่กับบิดามารดา 3 ปี จึงอุปสมบทที่ วัดศรีทอง เมื่อปีฉลู พ.ศ.2420 เจ้าอธิการม้าว เทวธุมมี ซึ่งเป็นลัทธิ วิหาริกในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระอุปัชฌายะ ต่อมาอีก 4 พรรษา แล้วจึงมาจำพรรษาอยู่ที่ วัดชัยมงคล แต่ไปศึกษาเล่าเรียนในสำนักพระอุปัชฌายะ ต่อมาอีก 4 พรรษา จึงมาอยู่ที่ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร ในสำนัก พระปลัดผา ถือนิสสัยเป็นพระอริยะมุนี (เอม) ศึกษาพระปริยัติธรรมกับ พระมหาดิษและพระอาจารย์บุญย์ ปีเศษ แล้วไปศึกษาในสำนักพระยาธรรมปริชา (บุญ) ภายหลังย้ายมาอยู่ที่ วัดกันมาตุยาราม แล้วกลับไปอยู่ วัดเทพศิรินทร์ อีก ครั้นพระอริยะมุนี (เอม) และ พระปลัดผา

มรณภาพแล้ว จึงย้ายไปอยู่ที่ วัดบุปผาราม จังหวัดธนบุรี ในสำนักพระสาสนโสภณ (อ่อน) แต่ยังเป็นเปรียญฯ

ถึงปีระกา พ.ศ.2428 ได้เข้าแปลพระปริยัติธรรมครั้งแรกที่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ได้เป็นเปรียญ 3 ประโยค แล้วลาไปปฏิบัติอุปัชฌายะที่ จังหวัดอุบลราชธานี 2 พรรษา ระหว่างนี้ เจ้าคุณธรรมธร เจ้านครจำปาศักดิ์ สร้างวัดมหาอำมาตย์ ถวายพระสงฆ์ธรรมยุต จึงอาราธนาไปเป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น ครั้นถึงวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2435 ทรงพระกรูอยู่ที่ วัดพิชัยญาติการาม 1 พรรษา แล้วกลับไปอยู่วัดเทพศิรินทร์อีก ต่อจากนั้น ได้เข้าแปลพระปริยัติธรรมอีกครั้ง สอบได้เปรียญธรรม 4 ประโยค จึงโปรดให้ไปจัดการศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานีได้ 2 ปีเศษ

ถึงปีกุน พ.ศ.2442 ทรงตั้งเป็นพระราชาคณะที่พระญาณรักจิต แล้วโปรดให้เป็นเจ้าคณะมณฑลอีสาน จึงกลับไปอยู่วัดสุปฏิภูมิ จังหวัดอุบลราชธานี 5 พรรษา ภายหลังขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตกลับเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ อยู่ที่ วัดเทพศิรินทร์บ้าง ไปรุดงค์บ้าง จนถึงปีมะโรง พ.ศ.2447 จึงโปรดให้อาราธนาไปครองวัดบรมนิวาส ถึงปีระกา พ.ศ.2452 โปรดให้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ ที่พระราชาภิ

ถึงรัชกาลที่ 6 เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ.2457 ทรงโปรดให้เลื่อน สมณศักดิ์เป็น พระเทพโมลี ต่อมาถึง พ.ศ.2458 ได้แต่งหนังสือเทศน์ เห็นเป็นอันไม่ต้องด้วยรัฐประศาสนนโยบายบางประการอันเกี่ยวกับการป้องกันพระราชอาณาจักร จึงถูกถอดจากสมณศักดิ์คราวหนึ่ง ครั้นถึงวันที่ 2 มกราคม พ.ศ.2459 ทรงพระกรุณาโปรดกลับตั้งให้เป็นพระราชาคณะที่พระธรรมธีรราชมหามุนี มีสมณศักดิ์เสมอชั้นเทพ และโปรดให้ครองวัดบรมนิวาสตามเดิม ถึงปี พ.ศ.2466 โปรดให้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระโพธิวงศาจารย์ เสมอตำแหน่งชั้นธรรม ครั้นถึง พ.ศ.2468 ทรงพระกรุณาโปรดให้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ตำแหน่งเจ้าคณะรองฝ่ายอรัญญวาสี มีนามในสัญญาบัตรว่า "พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ญาณวิสุทธจริยาปรินายก ตรีปิฎกคุณาลังการ นานาสถานราชคณินัยสาธุการิทธิรามาตร สุนทรศีลาทีขันธ" ได้เคยรับราชการทางคณะสงฆ์ในหน้าที่สำคัญๆ หลายตำแหน่งคือ เป็นเจ้าคณะใหญ่ เมืองนครจำปาศักดิ์ เป็นเจ้าคณะ

มณฑลอีสาน มณฑลจันทบุรี มณฑลราชบุรี และ มณฑลกรุงเทพฯ

ท่านเป็นพระนักปกครองผู้มีอัธยาศัยงดงามให้ความคุ้มครอง และให้ความดีความชอบแก่ผู้น้อย เป็นผู้ที่มีใจกันทุกครั้งเมื่อมีโอกาส ท่านแสดงธรรมสั่งสอนให้เขาเหล่านั้นเป็นผู้ฉลาดชี้ให้เห็นเหตุผลแจ่มแจ้งในกว้างเฉลี่ยลากลผลเกื้อกูลแก่สรรพพหุมจารีไปอยู่ที่ไหน ก็ยังคุณความดีให้เกิดแก่หมู่เป็นคณ โสภณผู้ทำหมู่ให้งาม เป็นผู้ฉลาดในเชิงช่าง

นอกจากนี้ ท่านยังใส่ใจในการศึกษาของภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา และกุลบุตรกุลธิดามาก ทั้งภาษาบาลีและไทย เมตตาสั่งสอนให้ได้รับรู้หนังสือ ท่านมีความสามารถในการอธิบายอรรถธรรมให้เข้าใจง่าย และชักชวนให้อาจาหาญว่าเร่งในสัมมาปฏิบัติ จัดเป็นธรรมกถึกเอกมีชวณะปฏิภาณว่องไวเทียบแหลม วิจรรย์อรรถธรรมอันลุ่มลึกให้แจ่มแจ้ง ท่านแต่งหนังสือไว้ทั้ง คำร้อยแก้วทั้งคำกาพย์

เมื่ออยู่เมืองนครจำปาศักดิ์ ได้ตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัดมหาอำมาตย์ (วัดนี้พระยามหาอำมาตย์หฺร่น กับ เจ้านครจำปาศักดิ์ สร้าง) ให้ชื่อว่า "โรงเรียนบูรพาสยามเขตร" สอนทั้งภาษาบาลี ทั้งภาษาไทย และยังได้จัดตั้ง "โรงเรียนอุบลวิทยาคม" ขึ้นที่ วัดสุปฏิภูมิ เช่นกัน ครั้นได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑล ก็จัดการการศึกษาทั่วไปจนได้เข้ามาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส ได้จัดการศึกษาของกุลบุตรให้เจริญดังที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ แม้ถึงวัดสิริจันทรนิมิตร ที่เขาบ่องาม (เขาพระงามในปัจจุบัน) จังหวัดลพบุรีและวัดเจดีย์หลวง นครเชียงใหม่ ก็ได้จัดการศึกษาของกุลบุตรให้รุ่งเรืองขึ้น โดยควรแก่ฐานะ

แม้ในการก่อสร้างปฏิสังขรณ์ ท่านก็ได้สร้างคุณประโยชน์อันมากมาย เช่น การปฏิสังขรณ์ วัดบวรมงคล คือ พระอุโบสถ พระระเบียง ตลอดจนวิหารคด การปฏิสังขรณ์วัดบรมนิวาส คือ พระอุโบสถแล พระอสิติมหาสาวก วิหารคด และ พระพิฆิตมาร ซึ่งเป็นพระประธานในศาลาอรุพงษ์ คือ เป็นพระลีลาเก่า อัญเชิญมาจากจังหวัดราชบุรี และได้ให้มีการก่อสร้างเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เช่น โรงเรียนภาษาบาลี และภาษาไทย สระน้ำ ศาลาอรุพงษ์ ส่วนของระฆัง และหอรระฆัง มีพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนมรุพงษ์ศิริพัฒน์เป็นผู้ร่วมสร้าง ตลอดจนกุฎสร้างใหม่ให้เป็นตึก หอเขียนซึ่งเป็นกุฎ

ใหญ่ในวัดนี้ หม่อมเจ้าหญิงเมาลี หม่อมเจ้าหญิงคอยท่า หม่อมเจ้าหญิงโอรุอ่อน หม่อมเจ้าหญิงคำขาว และ หม่อมเจ้าหญิงรับแขก สกุลปราโมทย์ ณ อยุธา ทรงร่วมกันสร้าง ด้วยความสามัคคีธรรมแห่ง คณะญาติ นอกจากนี้ ท่านยังเป็นผู้ประเดิมสร้างวัดเสน่หานุ กุล จังหวัดนครปฐม และที่วัดศิริจันทรมิตร จังหวัดลพบุรีนั้น ท่านได้สร้างพระพุทธรูปปฏิมากร อันมีนามว่า พระพุทธรูปปฏิมากรรมพุทธกาล ซึ่งมีหน้าตักกว้าง 11 วา 1 ศอก สูงทั้งรัศมี 18 วา อีกทั้ง พระอุโบสถ พระประธาน และ พระกัจจายน์ วิหาร ตลอดถึงถ้ำ และกุฏิ ศาลา บ่อน้ำ ท่านเป็นผู้นำในการสร้างมณฑปวัดบ้านแปง จังหวัดสิงห์บุรี

ท่านเป็นผู้ยินดีในสัมมาปฏิบัติ สันโดษมักน้อยใฝ่ใจในสัจเลขปฏิบัติ ประกอบด้วยชุดศรัทธาที่เยรูรุกขมูล รักษาขนบธรรมเนียมของสมณะที่ไว้มั่นคง มีสติสัมปชัญญะคุณทุกเมื่อ มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลืออกศลันทนทานต่อสถานการณ์ต่างๆ แม้ในยามอาพาธสุดท่ายพิษของโรครุนแรงด้วยทุกขเวทนายังนักร ท่านยังได้ให้โอวาทแก่ผู้มาเยี่ยมเยียนว่า "เราเป็นนักรบ ได้ฝึกหัดวิธีรบไว้ก็ไม่เสียที ได้ผจญต่อพยาธิธรรมและมรณธรรมจริงๆ ก็อาจหาญออกฉันทนทานไม่สะทกสะท้าน มีสติสัมปชัญญะคุณ รอบคอบไม่หลงไหลไม่พัวพันเพื่อน ไม่กระวนกระวาย หากถึงกาลแตกดับ ก็ไปด้วยความสงบเงียบหายดุจหลับไป" จึงได้ชื่อว่า ท่านเป็นผู้ปฏิบัติได้ผลโดยควรแก่ภาวะ โดยแท้

ธรรมโอวาท

ท่านได้กล่าวไว้มากมาย ขอคัดลอกมาบางส่วน ดังนี้ คือ

ที่ว่าร่างกายจิตใจเป็นแก้วสารพัดนึกนั้น ฟังพิเคราะห์ดู เรามีตา นึกจะดูอะไรก็ดูได้เรามีหู นึกจะฟังอะไรก็ฟังได้ เรามีจมูก อยากรู้กลิ่นอะไรก็รู้ได้ เรามีปาก มีลิ้น นึกอยากรู้รสอะไรก็รู้ได้ นึกอยากรู้อะไรก็กินได้ เรามีมือ นึกอยากรจะทำอะไรก็ทำได้ เรามีเท้า นึกอยากเดินไปไหนก็ไปได้ เรามีจิตมีใจ นึกอยากรจะน้อมนึกตรึกตรองอะไรก็ได้สมประสงค์ ผู้รู้ตนว่า เป็นของวิเศษอย่างนี้ ย่อมเป็นเหตุให้ได้ความสุข คือ ใช้ตามหน้าที่ ไม่ให้วัตถุเหล่านั้นเป็นข้าศึกแก่ตน คือ เกิดปฏิฆะโทมนัสยินดี ยินร้ายเพราะวัตถุของตน นิสัยของผู้ฉลาด ย่อมไม่ให้วัตถุวิเศษของตนเป็นข้าศึกแก่ตน อารมณ์ที่ผ่านไปผ่านมา เลือกเอาแต่ส่วนที่เป็นประโยชน์ ส่วนที่จักเป็นโทษ จึงปล่อยผ่านไปเสีย ไม่รับ ไม่เก็บเข้ามาไว้ คือ หัดชำระวัตถุภายในนี้ ให้ส่องใส สมกับที่ว่า เป็นแก้วสารพัดนึกอยู่

ทุกเมื่อ อาศัยความหัดบ่อยๆ สติก็แก่ขึ้น วัตถุภายในก็ปราศจากโทษ คือ ไม่เป็นข้าศึกแก่
ตน ให้ความสุขแก่ตนทุกอิริยาบถ จึงสมกับพุทธโอวาทที่ทรงสั่งสอนว่า

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน

ถ้าว่าโดยสมมติ สกลกายนี้อเองเป็นตน ถ้าว่าโดยสกลกายนี้อเองเป็นธรรม ที่ว่า อตฺต
สรณา ธรรมสรณา ให้มีตนเป็นที่ระลึกนี้ คือ ให้เห็นว่า ตนเป็นธรรม ธรรมเป็นตน
ความรู้ธรรมเป็นพุทธะ สกลกายที่ทรงคุณความดีไว้เป็นธรรม ความประพฤติให้คุณ
ความดีมีขึ้นในตนเป็นสังฆะ ผู้ที่มีพุทธะ ธรรมะ สังฆะในตนอย่างนี้ ชื่อว่า ผู้ถึงไตร
สรณคมน์ในชาตินี้

ตลอดชาติชั้นศีล ชั้นสมาธิ ชั้นปัญญา ชั้นวิมุตติ ชั้นวิมุตติญาณทัสสนะ สุดแท้แต่
วาสนาของใครจะถึงได้ในชั้นใด จะต้องได้รับผล คือ ความสุขตามขั้นตามภูมิของตน
ทั้งนั้น อย่าเป็นคนสงสัยสงสัยเลียดให้มันคั่นให้ตาย อย่างมกายเชื่อเกจิอาจารย์ที่สอน นอก
รีตนอกทาง อย่าพากันหลงไหลไปตามเขา เพราะพระนิพพานของพระพุทธเจ้า ที่เรียกว่า
นิพพานสมบัติ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา
อุเบกขา และ โพธิปักขิยธรรม 37 ประการ มีสติปัญญา เป็นต้น มีอัญจกัมมรค เป็น
ที่สุด เหล่านี้เป็นนิพพานสมบัติ อย่างอื่นๆ ถ้าไม่เป็นไปตามนี้เป็นอวิชาทั้งนั้น

พวกเราเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ต้องประพฤติตนให้มั่งมีเหมือนพระพุทธเจ้า
ทั้งสมบัติภายนอกแลสมบัติภายใน

ปัจฉิมบท

ท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ สิริจันโท (จันทร์) เปรียญ 4 ประโยค เจ้าอาวาส
วัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร อาพาธเนื่องด้วยโรคชรา ถึงมรณภาพ เมื่อวันที่ 19
กรกฎาคม พ.ศ.2475 คำนวณอายุได้ 77 ปี พรรษา 55 ใต้พระราชทานโกศโถ มีชั้น
รองสองชั้น นั้ตรเบญจา 4 ประกอบศพเป็นเกียรติยศ